

**The Subjective
Poverty Concept in
the Romanian
Context**

STUDIUL CONCEPTULUI DE SĂRĂCIE SUBIECTIVĂ ÎN CONTEXTUL ACTUAL AL SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI

POLIANA ȘTEFĂNESCU

This paper is part of a wider research concerning the poverty indicators in the Romanian society.

There are presented different poverty lines and poverty thresholds with specific charts. The aim is to compare subjective poverty line with objective poverty line in order to reveal the similarities. The behaviour of the subjective poverty line is then analysed using multiple regression analysis. It is interesting to notice how the subjective poverty is defined in the context of a country in transition and which indicators influence it.

Problema esențială în studierea sărăciei este inexistența unei definiții obiective unice pe baza căreia să se poată stabili exact când o persoană sau o familie se află în starea de sărăcie. Există multe abordări legate de definirea și măsurarea sărăciei care însă nu sunt încadrate într-un cadru teoretic fundamental (Townsend 1979).

Începutul a fost făcut în 1901 de Rowntree într-un studiu despre sărăcie în comitatul York, Anglia. Acest studiu definea sărăcia primară ca fiind venitul inferior celui necesar satisfacerii necesităților minime pentru menținerea eficienței fizice. Aceeași definiție a fost folosită și în raportul Beveridge (Parlamentul Regatului Unit, 1942). Aceste studii empirice asupra sărăciei se concentră pe evidențierea numărului de săraci și nu pe măsurarea gradului lor de sărăcie.

Conceptul de sărăcie a evoluat de la o interpretare absolută și obiectivă către o abordare de natură subiectivă și relativă. De la abordarea "absolută" de la începutul secolului, în ultimile 2 decenii s-au definit concepte de sărăcie relativă sau subiectivă (Sen, 1979; Van Praag 1984).

În definirea sărăciei au intervenit, pe lângă elementele legate de supraviețuire, și standardul corespunzător al locuinței sau participarea la viața socială. Fiecare concept de sărăcie are avantajele și dezavantajele sale. Vom clarifica aceste aspecte parcurgând principalele definiri alternative ale sărăciei.

Definiții alternative ale sărăciei

Sărăcia absolută

Acest concept măsoară sărăcia ca fiind venitul sau consumul inferior unui nivel absolut care reprezintă un minim "absolut".

'Această definiție a fost utilizată pe scară largă, dar prezintă dezavantajul că este dificil de a stabili un minim "obiectiv" valabil pe o perioadă lungă de timp sau în cadrul unor grupuri eterogene ale populației. În timp sau spațiu este posibil ca bunurile pe care le consumă oamenii să difere, și, în acest caz, și definiția "minimului" se va schimba.

Metoda bugetului care a fost dezvoltată în Marea Britanie de Booth și Rowntree se referă la definirea unui "cos de bunuri", considerat a fi absolut minimal pentru ca o familie să poată supraviețui. Suma de bani corespunzătoare acestui cos de bunuri este considerată a fi nivelul de sărăcie.

O a doua variantă dezvoltată de Orshansky (1968) a atașat coșului de bunuri anumite standarde de dietă, care să asigure o existență sănătoasă. Conform acesteia, o familie trăiește în sărăcie dacă cheltuieste peste 30% din venitul sau pentru hrană.

Sărăcia relativă

Măsurarea acestui concept s-a efectuat în mai multe moduri:

- S-au considerat ca fiind săraci sujectii cuprinși în decila 1 sau 2 a distribuției veniturilor.
- S-a calculat jumătate din mediana veniturilor pentru a desemna nivelul de sărăcie. Un asemenea standard va crește rapid în perioadele de avânt economic, iar familiile sărace anterioare, care beneficiază de o creștere a veniturilor, vor fi considerate tot sărace, deoarece mediana veniturilor va crește corespunzător.

- Stabilirea scalelor de echivalentă;

În țările vest europene a fost calculat

un prag de sărăcie pe baza noțiunii de venit echivalent și analize comparative de la o societate la alta. Pe baza studiilor efectuate de OECD s-a stabilit o scală de echivalentă a venitului care conține indicele 1 pentru o persoană singură, indicele 0,7 pentru fiecare persoană adultă din familie exclusiv susținătorul și 0,5 pentru fiecare copil din familie. Ca orice încercare arbitrară, această scală a fost criticată de experti deoarece conduce la comparații de utilitate interpersonală.

În România, Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții (ICCV) a stabilit o scală de echivalentă, rezultată din analiza coșului de bunuri și servicii al familiei cu 4 persoane. Astfel, pentru calculul minimului de decentă scală cuprinde indicele 1 pentru capul de familie, 0,8 pentru fiecare adult, 0,6 pentru fiecare din primii 2 copii și 0,5 pentru următorii copii.

Pentru calculul minimului de substanță scală cuprinde indicele 1 pentru capul de familie, 0,7 pentru fiecare adult și primii 2 copii, iar indicele 0,6 începând cu al 3-lea copil.

d) O altă metodă de definire a stării de sărăcie se bazează pe sumele minime alocate de stat pentru protecție socială. Familile al căror venit este inferior acestor standarde oficiale sunt considerate sărăce.

Folosirea acestei definiții poate conduce la concluzii parodoxale, în sensul următor: dacă factorul politic determină scăderea nivelului ajutoarelor sociale atunci numărul săracilor va scăda. Explicația este următoarea:

Persoanele care nu beneficiază de ajutor social ci trăiesc dintr-un venit scăzut obținut din muncă se află în situația în care venitul rămâne constant în timp, iar minimul social legal scade: deci aceste persoane vor depăși linia de sărăcie legală și vor trece în categoria non-săracilor, deși situația materială a acestora nu s-a schimbat în fond.

Pe de altă parte, pentru săraci, cei care trăiesc din ajutoarele sociale, scăderea nivelului legal și deci a unicului lor venit nu are nici un impact asupra stării lor de sărăcie, deoarece ei vor rămâne tot săraci.

În acest context, scăderea venitului va avea un impact negativ asupra percepției venitului și asupra stării subiective de deprivare. De aceea este important ca în cercetarea asupra sărăciei să se ia în considerare și aprecierile subiective asupra sărăciei.

Sărăcia subiectivă

Definițiile subiective ale sărăciei sunt abordări relativ noi în domeniul cercetării sărăciei. Aceste definiții se bazează pe investigații care folosesc aprecierea proprie a familiei asupra venitului minim sau suficient necesar traiului.

Prin aceasta se presupune că subiecții însăși sunt experții care estimează cel mai bine nevoile familiei lor. Începutul în acest sens a fost făcut de articolul "The Poverty Line: Concept and Measurement", publicat de Goedhart și colab. în 1977. Sociologul Van Praag de la Universitatea Leyden (Olanda) a dezvoltat acest concept în Van Praag și colab. (1980, 1982).

Ideea de bază derivă din faptul că, una din modalitățile de a afla nivelul minim de venit sau de consum necesar oamenilor pentru a menține ceea ce ei consideră a fi un nivel "decent" de viață sau un nivel minim, este ca oamenii să fie întrebăți direct.

De exemplu, în sondajul efectuat de Goedhart și colab (1977) s-a pus întrebarea:

"Ce venit considerați a fi suficient pentru familie?"

Într-un context asemănător, Danziger și colab. (1984) au analizat următoarea întrebare:

"Trăind în aceleși condiții ca acum și efectuând cheltuielile pe care le considerați necesare, care ar fi cel mai mic venit cu care s-ar putea descurca familia dumneavoastră până la sfârșitul lunii?"

În Zamfir coord. (1995) s-a utilizat întrebarea:

"Pentru a-și asigura strictul necesar, de ce venit lunar ar avea nevoie -în prezent- familia dvs.?"

Așa cum este de așteptat, răspun-

surile la asemenea întrebări variază sistematic în funcție de venitul și structura familiei respective.

În realitate, sărăcia este o stare determinată social, iar pragurile oficiale scad către ceea ce programele politice și administrative consideră a fi un nivel corespunzător de resurse pentru a sprijini viața într-o comunitate.

Așadar, pare mult mai realist faptul ca însăși membrii comunității respective să fie întrebăți direct asupra nivelului de venit minim necesar. Si, deoarece răspunsurile la asemenea întrebări risca să supravalueze suma (dar nu exagerat), această abordare poate reprezenta un compromis între măsurile absolute și relative.

Abordarea "sărăciei subiective" conduce la următoarele considerații speciale: întrebările care cer oamenilor să-și exprime o opinie primesc adeseori răspunsuri extrem de diferite, chiar dacă enunțul întrebării se schimbă aparent foarte puțin.

Dacă aplicăm întrebarea folosită de Danziger (1984) în care sunt incluse expresiile: "trăind în aceleși condiții ca până acum" și "cheltuielile pe care le considerați necesare" sondajul va ocoli răspunsuri care să includă referiri la condițiile de viață, și va reflecta nivelul cheltuielilor necesare pe o perioadă scurtă de timp.

În ceea ce privește perioada de timp pentru care se cere aprecierea venitului, se consideră că o săptămână este un termen prea scurt, iar un an constituie un interval în care situația unei familii se poate modifica radical. De aceea, pentru majoritatea studiilor, intervalul de timp pentru care se cere aprecierea subiectivă a venitului este de o lună (se consideră că situația familiei este relativ stabilă pe o astfel de perioadă).

Indicele de deprivare relativă

Această metodă a fost privită ca o metodă de "consens social", fiind dezvoltată și folosită de Townsend (1970, 1979, 1987). Acest indice definește deprivarea ca fiind "starea de dezavantajare relativă care poate fi

observată și demonstrată în raport cu comunitatea locală, societatea sau națiunea căreia aparține un individ, o familie sau un grup" (Townsend, 1979).

Fiecare metodă de definire, și deci de măsurare, a sărăciei a condus la construirea unui prag specific care este cunoscut și sub numele "linia de sărăcie", datorită analogiei cu reprezentarea grafică a acestor valori. În studiile comparative asupra sărăciei se disting, adăugă linii de sărăcie: absolută, relativă, subiectivă, care sunt specifice unui anumit context economic și social.

În Gustafsson și Lindblom (1993) sunt analizate simultan zece linii de sărăcie corespunzătoare celor mai dezvoltate state din Europa, America și Australia. Se remarcă particularitățile de definire și măsurare întâlnite în fiecare caz. Deși, aparent, statele respective par să aibă standarde economice similare, liniile de sărăcie diferă foarte mult, în special acelea între continentul european și cel american.

Studierea fenomenului de sărăcie a condus la studii pe termen lung dintre care cel mai important este LIS - Luxemburg Income Study. LIS este o bază de date internațională care conține standarde de venit și praguri de sărăcie calculate pe baza sondajelor efectuate în 17 țări industrializate. Setul de date specific unei țări conține informații bogate asupra venitului familiei și asupra structurii familiei. Se depun eforturi pentru a se asigura comparabilitatea datelor din țări diferite. Aceasta permite cercetătorilor și politicienilor să compare nivelul și distribuția sărăciei dintre diferite națiuni și să evaluateze impactul pe care îl au diversele politici anti-sărăcie în diferite contexte sociale.

Sărăcia în România

În România cercetările asupra sărăciei au fost lansate de Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții (ICCV) din București, începând din 1991 (Mărginean, 1991) studiile

repetându-se periodic. Aceste cercetări au ca scop investigarea realității socio-economice a populației și definirea obiectivă a diferitelor praguri de sărăcie (Zamfir, coord., 1995).

Pe baza datelor primare obținute din sondajele efectuate în 1993 și 1994 am studiat definirea conceptului de sărăcie subiectivă în contextul social prezent. Pe parcursul expunerii vom căuta să păstrăm denumirea și definirea unor concepte studiate și în Zamfir, coord. 1995b, care se referă la același set de date.

Indicatori subiectivi și obiectivi

Cercetarea efectuată la ICCV a utilizat următoarea întrebare bazată pe venit: "Pentru a-și asigura strictul necesar, de ce venit lunar ar avea nevoie - în prezent - familia dvs.?"

Răspunsul la această întrebare a fost numit: **Minimul Subiectiv de Viață - MSV**.

La nivel european, cercetările efectuate începând cu 1990, au aplicat cu precădere, măsurători de acest tip. De exemplu, Muffels, 1992: "Ce venit lunar considerați a fi absolut minim pentru familia dvs.? Cu alte cuvinte, dacă ați avea mai puțin nu v-ați putea descurca."

S-a constatat că răspunsul la aceeași întrebare este în funcție de componenta și venitul real al familiei. Există tendința ca familiile cu venituri totale mari să declare venituri minime subiective și mai mari.

Se impune analizarea minimului subiectiv de viață, pentru a decide dacă această măsură a sărăciei poate constitui un indicator pe baza căruia să fie enunțată o definiție obiectivă. O altă apreciere subiectivă a venitului în cercetarea ICCV este dată de întrebarea: "Pentru a trăi bine, de ce venit lunar ar avea nevoie - în prezent - familia dvs.?"

Răspunsul la această întrebare va fi numit: **Minimul Subiectiv pentru o Viață Bună - MSVB**.

În continuare vom prezenta indicatorii obiectivi folosiți în analiză:

Nivelul minim de trai decent -

STUDIUL CONCEPTULUI DE SĂRACIE SUBIECTIVĂ

MD, care asigură acoperirea la minimum atât a necesităților de alimentație pe termen lung, cât și satisfacerea la minimum a celorlalte necesități materiale și spirituale.

Nivelul minim de subsistență - MS, asigură numai cheltuielile pentru servicii și bunuri de primă necesitate, pe termen scurt fără a lua în calcul îmbrăcământea și încălcămintea persoanelor, pe considerentul că ele există deja.

Aceste praguri de sărăcie au fost calculate de ICCV prin metoda normativă (Zamfir, coord. 1995b).

O familie este considerată săracă, dacă realizează un venit total inferior pragului de sărăcie aplicat.

Venitul total al familiei - VENTOT, a fost calculat pe baza informațiilor conținute în chestionar, informații care includ sume obținute din salariu, precum și din activități suplimentare, burse, proprietăți, agricultură etc. (Zamfir, coord. 1995).

Este interesant să observăm diferențele dintre nivelele de venit subiective și obiective (analitice), corespunzătoare aceleiași familiilor. Este util să investigăm dacă pragurile "legale" sau "oficiale" de sărăcie se pot baza pe informații subiective.

Pe de o parte, venitul subiectiv este o estimare directă efectuată de persoana vizată, ceea ce ar trebui să-i confere credibilitate. Pe de altă parte, subiecții au tendința de a supraevalua sumele minime necesare; deci, nu ar putea fi folosite direct, ca praguri de sărăcie obiectivă.

Analizând datele de la ICCV (1994) am studiat indicatorii obiectivi și subiectivi ai sărăciei, în contextul românesc:

Față de pragurile de sărăcie obiectivă, situația se prezintă astfel: 71% din familiile au un venit total sub minimul de decentă (MD); 29% din familiile au venitul mai mare sau egal cu MD. Venitul a 31% din familiile se situează sub minimul de subsistență (MS), iar 69% au venitul mai mare sau egal cu MS.

Față de aceste praguri, se dezvăluie o stare cronică de sărăcie pentru 71% din populație, dintre care, aproape jumătate (31%),

reprezintă situații grave, în care se pune problema supraviețuirii pe termen scurt.

Față de minimele subiective de venit, situația este următoarea: 69% din familiile au venitul total sub minimul subiectiv de viață - MSV; 31% din cazuri au venitul mai mare sau egal cu MSV. 90,5% din familiile au un venit inferior minimului subiectiv pentru o viață bună - MSVB, 1,9% au venituri egale cu MSVB iar 7,6% realizează venituri superioare MSVB.

Deci, din cele 31% familiilor cu venituri care depășesc dezideratele subiective, aproximativ o treime (9,5%) declară o situație în care trăiesc bine.

După cum se remarcă, există doi poli de concentrare, două extreme în societatea românească (1994):

a) Un grup de 30% care se află la limita supraviețuirii; aceștia au venituri sub nivelul minim de subsistență - MS.

b) Un grup de 7,6% care trăiesc bine și realizează venituri peste minimul subiectiv pentru o viață bună - MSVB.

Primul grup este format din familiile cu mai mulți copii (22,6% din familiile au 2 copii - față de procentul de 15,4% în tot eșantionul sau 8,7% din familiile au 3 copii - față de 4,4% în eșantion) al căror susținător are un nivel scăzut de educație (72% din cazuri au cel mult școală profesională) și al cărui statut ocupațional este: 32% sunt muncitori, 27,9% pensionari, 10% tehnicieni și 7% șomeri.

O caracteristică importantă a acestui grup o constituie mediul de reședință: 63,4% familiilor din acest grup trăiesc în orașe. Acest subgrup din mediul urban este format în majoritate din muncitori care au în întreținere mai mulți copii, comparativ chiar cu restul familiilor defavorizate: 33,2% au 2 copii, 11,1% au 3 copii etc.

Așadar, sărăcia se caracterizează nu numai prin venituri scăzute, ci și printr-un cumul de factori de depravare.

Cel de al doilea grup (b), acel 7,6% "favorizați" ai societății îl constituie: 3% familiile din mediul rural și 4,6% din mediul urban, având în întreținere mai puțini copii

decât media din eșantion. Peste jumătate din aceste familii nu au copii în întreținere (57,1%). Proporția familiilor cu un copil rămâne constantă față de eșantion, iar familiile cu 2 sau mai mulți copii sunt în scădere. Aceste familii realizează venituri din activități suplimentare sau dispun de teren agricol și diferite unele, iar produsele din gospodărie le asigură consumul curent.

Graficul din figura 1 reprezintă proporțional situația venitului total față de cei doi indicatori subiectivi (MSV, MSVB) și cei doi obiectivi (MD, MS).

Se remarcă o similitudine de comportament între un indicator obiectiv: minimul de decentă - MD, și un indicator subiectiv: minimul subiectiv de viață - MSV.

Praguri de sărăcie

În continuare vom stabili două praguri de sărăcie, cărora le vom atașa numele de "linie de sărăcie" datorită analogiei cu reprezentarea grafică a acestor valori.

Se definește linia de sărăcie subiectivă punctul în care venitul total al familiei - VENTOT, este egal cu minimul subiectiv de viață - MSV.

Linia de sărăcie obiectivă este punctul în care venitul total al familiei - VENTOT, este egal cu minimul obiectiv de

Tabel 1. Mediile indicatorilor MSV și MD calculate pe caracteristici de rezidență și ocupațională (1994)

	EȘANTION		URBAN		RURAL	
	activi	pens	activi	pens	activi	pens
MSV	357202	227210	385342	267102	307646	184708
MD	347763	221347	371248	246289	306405	194774

Am introdus în analiză și factorul de mediu: urban - rural, fapt ce a condus la următoarele concluzii:

a) În mediul rural, testul t pentru egalitatea mediilor confirmă cu o eroare de 5%, că nu există o diferență semnificativă între media minimului de decentă și media minimului subiectiv. În mediul rural minimul

decentă - MD.

Linia de sărăcie este o noțiune dinamică; ea evoluează în concordanță cu situația socio-economică (a individului și a familiei). De aceea pragul de sărăcie (linia de sărăcie) se recalculează periodic pe baza cercetărilor sociologice, corelate cu situația economică a momentului. În acest mod se poate identifica sărăcia sub cele două aspecte ale sale: numărul de săraci și amplitudinea sărăciei.

Conform graficului din figura 1, linia de sărăcie subiectivă departajează populația în proporții similare cu linia de sărăcie obiectivă. Vom analiza în continuare, dacă cele două praguri de sărăcie coincid. În mod natural apare întrebarea: Există o diferență semnificativă între minimul subiectiv - MSV și minimul de decentă - MD?

Am constatat că testul t de egalitate a mediilor, confirmă cu o eroare de 5% faptul că nu există o diferență semnificativă între MD și MSV.

Deci, veniturile pe care le reclamă o familie, pentru a-și asigura strictul necesar în condițiile actuale, se situează în apropierea nivelului obiectiv (analitic), care la rândul său este calculat ținând cont de structura familiei.

Analiza de egalitate a mediilor pentru cei doi indicatori va fi reluată pe variabile de mediu și pe grupe socio-demografice.

Am analizat și diferența dintre media minimă de decentă și media minimă subiectivă al unei familii - MSV, care este apropiată (ușor inferioară) de media minimului de decentă - MD, calculat obiectiv.

b) În mediul urban, testul t pentru egalitatea mediilor confirmă următoară afirmație: "există o diferență semnificativă între minimul de decentă și minimul subiectiv de viață".

STUDIUL CONCEPTULUI DE SĂRĂCIE SUBIECTIVĂ

Ipoteza alternativă, acceptată cu o eroare de 5% este: "În mediul urban, media minimului subiectiv (MSV) este mai mare decât media minimului de decentă (MD)".

Deci, familiile din mediul urban declară un minim subiectiv superior minimului de decentă, calculat pe baza coșului de produse și servicii. Aceasta se datorează atât stilului de viață din mediul urban, cât și lipsei de resurse suplimentare.

Si în Zamfir (1995), se pune în evidență această tendință de supraevaluare, explicată prin faptul că la sat o parte din consum este acoperit din producția proprie, veniturile bănești propriu-zise fiind astfel necesare într-o proporție ceva mai redusă.

O treime din familiile cuprinse în eșantion sunt formate din pensionari (28,2% în mediul urban și 39,4% în mediul rural).

În consecință, în compararea minimului subiectiv cu minimul obiectiv de decentă am introdus un factor "economico-demografic", conform căruia populația va fi departajată în două grupe: pensionari și persoane active economic.

Analiza statistică pe care am efectuat-o răspunde la următoarea întrebare: "Există o diferență semnificativă între minimul de decentă - MD și minimul subiectiv de viață - MSV, în cadrul grupului activ economic?"

Testul t de egalitate a mediilor, aplicat și pe factori de mediu, confirmă, cu o eroare de 5%: Nu există o diferență semnificativă între minimul de decentă și minimul subiectiv de viață al familiilor întreținute de o persoană activă economic, indiferent de mediu de reședință (urban, rural, sau total).

Întrebarea anterioară se va aplica și pensionarilor. Pentru acestia, la nivelul eșantionului, am constatat că nu există diferențe semnificative între standardul subiectiv și cel obiectiv. Diferențele apar pe subdomeniile de reședință, conform următoarelor precizări:

- În mediul rural, pentru familiile de pensionari, nu există diferențe semnificative între minimul de decentă și minimul subiectiv de viață.

- În mediul urban, însă, pentru familiile de pensionari, există diferențe semnificative și acestea se manifestă astfel: "media minimului subiectiv de viață este mai mare decât media minimului de decentă".

- Dacă în mediul rural populația nu declară necesități subiective materiale foarte mari (comparativ cu standardul obiectiv pre-calculat), în schimb în mediul urban, categoria pensionarilor se comportă diferit. Aceștia declară un minim subiectiv mai mare decât minimul de decentă. Deci, pentru această categorie demografică un venit egal cu minimul de decentă este insuficient deoarece aceste persoane nu au venituri suplimentare sau autoconsum.

Concluzii

În general, aprecierea directă a oamenilor asupra venitului minim necesar familiei lor este realistă și nu se remarcă estimări exagerate (Zamfir coord., 1995).

Testele statistice aplicate conduc la concluzia că metodologia folosită de ICCV la calcularea minimului de decentă este adecvată atât pe ansamblu, cât și pentru grupa persoanelor active indiferent de rezidență.

Minimul de decentă calculat de ICCV poate constitui un prag de sărăcie obiectiv pentru majoritatea populației. Excepție fac pensionarii din mediul urban, care nu se încadrează în afirmația anterioară și pentru care metodologia de calcul a minimului de decentă trebuie adaptată. Rezultatele prezentate anterior confirmă aceste aspecte.

Dinamica liniei de sărăcie subiectivă

Linia de sărăcie subiectivă (LSS)

Așa cum s-a precizat în secțiunea anterioară, pragul subiectiv de sărăcie (linia de sărăcie) constituie unul din indicatorii alternativi de constatare a sărăciei.

În continuare vom studia linia de sărăcie definită de **Minimul Subiectiv de Viață - MSV**; acest indicator este bazat pe răspunsul la întrebarea: "Pentru a-și asigura strictul necesar, de ce venit lunar ar avea nevoie - în prezent - familia dvs.?" MSV depinde de venitul actual al familiei precum și de alți factori, dintre care remarcăm compoziția familiei.

Așadar MSV este dat de funcția:

$$MSV = f(V, X) \quad (1)$$

unde V este un indicator al venitului actual iar X este un vector care conține alți factori.

Linia de sărăcie subiectivă va fi acel nivel V pentru care:

$$V' = f(V, X) \quad (2)$$

Cu alte cuvinte, Linia de Sărăcie Subiectivă trece prin punctul în care: minimul subiectiv de viață este egal cu venitul total al familiei. **MSV = VENTOT**.

Dacă venitul total al familiei se situează sub linia de sărăcie atunci vom considera că familia respectivă este săracă.

Dacă venitul total depășește minimul subiectiv, putem afirma că familia nu se află în "starea de sărăcie".

Funcția propusă pentru minimul subiectiv - MSV depinde de un indicator al venitului total al familiei, de compoziția familiei și de categoria demografică în care se încadrează susținătorul familiei.

Astfel, pentru susținătorul de familie am definit trei categorii demografice:

- Tânăr sub 30 ani
- Adult, apt de muncă, peste 30 ani
- Pensionar

În grupa pensionarilor intră persoanele care și-au declarat acest statut - 32,7% din eșantion.

Tinerii sub 30 ani, care locuiesc singuri și, eventual, au întemeiat o familie, constituie o categorie demografică restrânsă: 6,8% din eșantion. Deși, în România, în majoritatea cazurilor, tinerii locuiesc cu părinții până când se căsătoresc, sunt prezente situațiile în care tinerii studiază și muncesc în alte localități decât părinții lor.

Adulții peste 30 ani, apti de muncă, constituie majoritatea cu 60,5%.

Compoziția familiei este pusă în evidență de factorii următori: numărul de adulți (exclusiv capul familiei) și numărul de copii (sub 16 ani) în întreținere.

Venitul total al familiei poate fi exprimat direct sau prin intermediul unui indicator de venit. În acest studiu, am preferat folosirea următorului indicator: raportul dintre venitul total și minimul de decentă.

$$\text{RAPORT} = \text{VENTOT}/\text{MD} \quad (3)$$

Evident, un indicator de venit poate fi calculat în diferite moduri. O motivare privind alegerea indicatorului de venit este bazată pe posibilitatea utilizării variabilei RAPORT în a studia influența venitului actual în contextul în care se pune problema dacă acest venit poate asigura un trai decent. Acest indicator variază de la 0,03 la 10,2.

Graficul din figura 2 redă distribuția valorilor indicatorului RAPORT în cadrul decilelor.

Regăsim, sub o altă formă, un rezultat discutat anterior și anume că, în decila a 7-a se află veniturile mai mici decât nivelul de decentă (peste 70% din populație). Ultima decilă prezintă o creștere bruscă de la valoarea 1,41 la 10. Această imagine corespunde acelor aproximativ 10% indivizi din populație, care depășesc cu 150% minimul de decentă.

Cu variabilele PENS, TANAR, ADULT, NRCOPII, RAPORT menționate anterior propunem un model de regresie multiplă pentru explicarea minimului subiectiv de viață. Acest model va include atât variabile continue cât și variabile "dummy" (variabile discrete, cu valori 0 sau 1).

$$Y = b_0 + b_1 * \text{PENS} + b_2 * \text{TANAR} + b_3 * \text{ADULT} + b_4 * \text{NRCOPII} + b_5 * \text{RAPORT} \quad (4)$$

Explicarea notațiilor din formula:

Y este variabila dependentă (endogenă). Ea va fi asociată minimului subiectiv.

Variabilele independente (exogene) din regresie sunt:

a) Variabile demografice

STUDIUL CONCEPTULUI DE SĂRĂCIE SUBIECTIVĂ

Acestea au fost definite ca variabile 'dummy' și iau valoarea 1 sau 0 în funcție de prezența sau absența caracteristicii pe care o reprezintă. În analiza statistică, variabilele dummy se utilizează pentru a defini categorii ale unei variabile nominale. Categoria de referință este categoria adulților peste 30 ani. Ea este prezentă implicit, atunci când celelalte două categorii sunt 0.

Categoriile definite explicit sunt:

PENS = 1, dacă susținătorul familiei este pensionar.

În caz contrar, **PENS** = 0.

TANAR = 1, dacă susținătorul familiei este un Tânăr cu vârstă sub 30 ani.

În caz contrar **TANAR** = 0.

b) Variabile referitoare la structura familiei:

ADULT reprezintă numărul persoanelor adulte din familie exclusiv capul familiei;

NRCOPII reprezintă numărul de copii în întreținere;

c) Indicatorul de venit

RAPORT este indicatorul de venit calculat după formula: **RAPORT** = **VENTOT/MD**.

Cu aceste notări, odată determinată coeficientii ecuației de regresie (4), se pot face predicții pentru diverse situații particulare:

$Y = b_0$, reprezintă minimul subiectiv (MSV) pentru un adult, apt de muncă, singur, fără copii, fără venituri.

$Y = b_0 + b_1 + b_3$, reprezintă MSV pentru o familie de 2 persoane, în care susținătorul este pensionar (s-a ignorat venitul familiei).

$Y = b_0 + b_2 + b_5$, reprezintă MSV pentru un Tânăr sub 30 de ani, care are un venit apropiat de nivelul obiectiv de decentă.

$Y = b_0 + b_3 + b_4 + b_5$, reprezintă minimul subiectiv pentru o familie formată din doi adulți și un copil, pentru care venitul actual VENTOT este identic cu minimul de decentă MD.

Precizări și concluzii

Ecuția de regresie (4) poate fi utilizată în predicția minimului subiectiv de viață și pentru alte situații.

În continuare, printr-o analiză statistică a datelor se va determina dacă modelul empiric propus în acest paragraf (formula (4)) este viabil.

Se va studia dacă toate variabilele din model contribuie semnificativ la explicarea minimului subiectiv de viață, și în caz afirmativ, se va discuta ponderea fiecărei.

În cazul în care modelul (4) nu este validat de analiza statistică a datelor atunci este necesar să se propună un nou model.

Estimarea coeficientilor ecuației de regresie

Analiza statistică a datelor s-a efectuat pe un număr de 2318 cazuri semnificative din sondajul anului 1994 (volumul total al eșantionului este de 2504, dar au fost reținute numai cazurile cu răspunsuri complete).

Pentru estimarea coeficientilor de regresie parțiali și standardizați s-a folosit metoda stepwise, care garantează obținerea unui rezultat consistent din punct de vedere statistic, deoarece introduce în ecuație numai acele variabile ce sunt semnificative statistic.

Ecuția estimată conform modelului (4) conduce la reziduuri mari și cărora repartitia avea o formă mult mai ascuțită decât repartitia normală. Un test statistic de concordanță a confirmat "nenormalitatea" reziduurilor ecuației de regresie (4). În această situație am optat pentru logaritmarea variabilei dependente - MSV (trecerea la o scală logaritmică pentru indicatorul "minim subiectiv de viață").

Așadar, și în noul model pe care îl propunem va fi studiat comportamentul variabilei transformate:

$$Y = \ln(MSV) \quad (5)$$

Cu alte cuvinte, modelul teoretic propus va trebui să țină cont de particularitățile datelor observate. În cazul nostru se va

determină dinamica "logaritmului" "minimului subiectiv".

Mentionăm că prin această transformare de logaritmare a variabilei MSV ne apropiem de modelul utilizat de Muffels et al. (1990) pentru contextul vest european. Aceștia au propus o funcție de regresie în vederea

$$Y = 12,095 - 0,365 \cdot PENS + 0,209 \cdot ADULT + 0,108 \cdot NRCOPII + 0,122 \cdot RAPORT \quad (6)$$

Aspecte privind modelul (6)

Precizăm că, în această formă, ecuația de regresie (6) este "consistentă", iar coeficientul multiplu de corelație este $R = 0,560$. Așadar, modelul teoretic se reformulează astfel: "Minimul subiectiv de viață este o funcție care depinde de factorul de venit, structura familiei și categoria socio-demografică a capului de familie."

Se observă că variabila TANAR nu a intrat în regresie, fapt explicat și de coeficientul de corelație slab cu variabila dependentă ($r = -0,0002$).

Această absență indică faptul că, la nivelul eșantionului categoria tinerilor sub 30 ani, care sunt și susținători de familie, nu aduce o influență suplimentară asupra evaluării minimului subiectiv de viață. Așadar, această categorie demografică (a tinerilor sub 30 de ani) poate fi inclusă în grupul per-

sonelor active, apte de muncă (categoria demografică de referință).

Variabilele ce caracterizează venitul și structura familiei au o influență pozitivă asupra minimului subiectiv de viață.

Deci evaluarea subiectivă a venitului minim va fi cu atât mai mare cu cât indicatorul de venit este mai mare sau familia are mai mulți copii sau mai mulți adulți în componența sa.

Un caz aparte îl constituie pensionarii - întreținători de familie: aceștia au tendința de a diminua evaluarea minimului subiectiv.

Tabelul următor conține evoluția minimului subiectiv de viață MSV pentru diferite categorii de familii, în ipoteza că acestea realizează un venit total egal cu minimul de decență.

Tabel 2. Estimarea MSV pe categorii de familii care au venitul total aproximativ egal cu minimul de decență (1994).

	Capul de familie
Alți membri ai familiei	Adult activ
0	202197
1 Adult	249197
1 Copil	225258
1 Adult + 1 Copil	277618
1 Adult + 2 Copii	309279
	Pensionar
	140365
	172992
	156373
	192721
	214701

Concluzii

Deoarece s-a demonstrat anterior că media MSV este egală cu media MD, se poate considera că în figura 3 graficul trasat conform tabelului 2, exprimă estimarea liniei de

săracie subiectivă pentru diferitele categorii de familii (pensionari și adulți activi). Studiind Tabelul 2 sau Figura 3 se constată că MSV minim corespunde unui pensionar singur, cu venituri sub minimul de decență. MSV maxim va corespunde unei familii numeroase

STUDIUL CONCEPTULUI DE SĂRĂCIE SUBIECTIVĂ

al cărei susținător este un adult activ, sau unei familii mai puțin numeroase, dar care realizează venituri mari raportate la minimul de decentă.

În ceea ce privește contribuția indicatorului de venit (variabila RAPORT), se poate afirma că acesta determină o majorare a MSV, care va fi cu atât mai consistentă cu cât venitul real al familiei este mai mare comparativ cu minimul de decentă.

$$Y = 12,225 - 0,291 * PENS + 0,171 * ADULT + 0,110 * NRCOPII + 0,195 * RAPORT - 0,109 * TANAR \quad (7)$$

unde $Y = \ln(\text{MSV})$.

Se observă prezența semnificativă a variabilei TANAR în ecuația de regresie.

Tabel 3. Estimarea MSV în mediul urban, pentru diferite tipuri de familii, cu venitul egal cu minimul de decentă

Alți membri ai familiei	Capul de familie		
	Tânăr	Activ	Pensionar
0 copii	222126	247707	185165
1 Adult	263550	293902	219696
1 Copil	247954	276509	206695
1 Adult + 1 Copil	294196	327748	245242
1 Adult + 2 Copii	328404	365858	273758

Discutarea modelului (7)

Se remarcă minimul subiectiv al unei familii întreținute de un pensionar, valoare care este inferioară în comparație cu celelalte tipuri de familii.

Categoria tinerilor declară minime subiective inferioare, dar destul de apropiate de cele ale familiilor întreținute de un adult activ cu vîrstă peste 30 ani.

Ca și în cazul modelului general (6), parametrii familiei și ai venitului contribuie la majorarea estimării minimului subiectiv.

Figura 4 conține cele trei linii de

$$Y = 11,76 - 0,328 * PENS + 0,257 * ADULT + 0,121 * NRCOPII + 0,119 * RAPORT + 0,192 * TANAR \quad (8)$$

unde $Y = \ln(\text{MSV})$.

Ecuatația de regresie este consistentă,

Este necesar să analizăm și cele două subdomenii ale mediului de reședință: urban și rural.

Evoluția minimului subiectiv de viață în mediul urban

Subdomeniul urban conține 60% din eșantion. Ecuatația de regresie estimată este următoarea:

$$Y = 12,225 - 0,291 * PENS + 0,171 * ADULT + 0,110 * NRCOPII + 0,195 * RAPORT - 0,109 * TANAR \quad (7)$$

Tabelul 3 conține evoluția minimului subiectiv pentru diferite categorii de familii.

sărăcie, corespunzătoare celor trei coloane din tabelul anterior (tânăr, adult activ, pensionar). Punctele marcate pe axa orizontală corespund componentei familiei: 1A înseamnă o persoană adultă (tânăr, activ sau pensionar) iar 1C - un copil.

Evoluția minimului subiectiv de viață în mediul rural

În mediul rural sunt 40% din cazuri. Ecuatația de regresie estimată în acest domeniu este:

iar coeficientul de corelație multiplă este $R^2 = 0,595$.

Tabelul 4 conține valori ale venitului subiectiv minim, pentru diferite tipuri de familiile rurale.

Tabel 4. MSV pentru mediul rural, pentru diferite tipuri de familii, cu venituri egale cu minimul de decentă

Altii membri ai familiei	Tânăr	Activ	Pensionar
0	174731	144206	103881
1 Adult	225934	186465	134323
1 Copil	197205	162755	117243
1 Adult + 1 Copil	254995	210449	151600
1 Adult + 2 Copii	318062	237518	171099

Precizări privind ecuația de predicție (8)

Și în acest caz pensionarii estimează minime subiective inferioare față de celelalte categorii demografice. Ceilalți parametri care intervin în regresie contribuie pozitiv la estimarea minimului subiectiv de viață.

Se remarcă o situație deosebită în categoria sustinătorilor de familie tineri sub 30 ani. Aceștia estimează veniturile subiective cele mai ridicate, astfel: cu 68% mai mari decât pensionarii și cu 36% mai mult decât adulții peste 30 ani.

În figurile 6 și 7 sunt traseate linii de săracie corespunzătoare tabelului 4, pentru familiile ce au o compoziție diferită.

Concluzii privind dinamica liniei de săracie subiectivă

Din tabelele 2, 3 și 4 se remarcă faptul că minimul subiectiv de viață - MSV este mai mare în mediul urban decât în mediul rural, pentru toate tipurile de familii și indicatori de venit.

Este relevantă analizarea raportului dintre veniturile subiective din mediul urban și rural, valori prezise de ecuațiile de regresie (7), (8), cu precizarea (5), aceasta pentru fie-

mili, calculate după predicția dată de ecuația (8).

care categorie a capului de familie, anume:

- Pentru tinerii sub 30 ani valorile subiective sunt foarte apropiate. Raportul lor este 1,27.
- Pentru adulții peste 30 ani, raportul este 1,71.
- Pentru pensionari, raportul este 1,78.

Se constată că MSV estimat de tinerii din mediul urban este apropiat de MSV-ul tinerilor din mediul rural, ceea ce poate indica stiluri de viață și aspirații similare.

Pentru celelalte categorii demografice situația este diferită. Adulții peste 30 ani și pensionari din mediul urban vor indica minime subiective mult mai mari decât cei din mediul rural (valori cu peste 50%).

Se poate avansa următoarea ipoteză: "Minimul subiectiv de viață din mediul urban se apropie de minimul subiectiv din mediul rural pe măsură ce vârsta sustinătorilor de familie scade".

Figurile 6 și 7 exemplifică și susțin această afirmație. Pentru a urmări contribuția variabilelor exogene la evoluția MSV, se consultă tabelul 5 cu coeficienții de regresie standardizati - beta din modelele de regresie (4), (6) și (7).

Tabel 5. Valorile coeficientilor beta

variabila	tot esantionul	urban	rural
ADULT	0,340	0,313	0,413
PENS	-0,272	-0,249	-0,232
NRCOPII	0,171	0,195	0,189

STUDIUL CONCEPTULUI DE SĂRĂCIE SUBIECTIVĂ

variabila	tot esantionul	urban	rural
RAPORT	0,142	0,224	0,152
TÂNĂR	-	-0,053	0,070

Se remarcă faptul că pensionarii își reduc minimul subiectiv de viață comparativ cu celelalte categorii (coeficienții beta sunt negativi și sunt semnificativi din punct de vedere statistic).

Compoziția familiei: numărul adulților (ADULT) și numărul copiilor (NRCOPII) contribuie la majorarea estimării minimului subiectiv de viață. Factorul de venit are o influență pozitivă, care devine maximă în mediul urban: coeficientul beta = 0,224 în mediul urban, față de beta = 0,152 în mediul rural.

Structura familiei și indicatorul de venit contribuie cu prioritate la declararea

minimului subiectiv, deși nu se poate nega existența și a altor influențe (coeficientul de corelație multiplă pentru modelul (6) este 0,560 fapt ce sugerează posibilitatea existenței și a altor factori de influență pentru MSV).

Subliniem faptul că toate aceste aspecte au fost puse în evidență prin utilizarea unor proceduri statistice clasice: teste statistice, analizarea unor tabele sau grafice, utilizarea caracteristicii predictive a modelului de regresie sau folosirea valorilor (absolute) ale coeficienților beta pentru ierarhizarea variabilelor independente ce explică comportamentul unei variabile independente (de exemplu MSV).

Figura 1. Situația veniturilor în raport cu pragurile de săracie: MS, MD, MSV, MSVB.

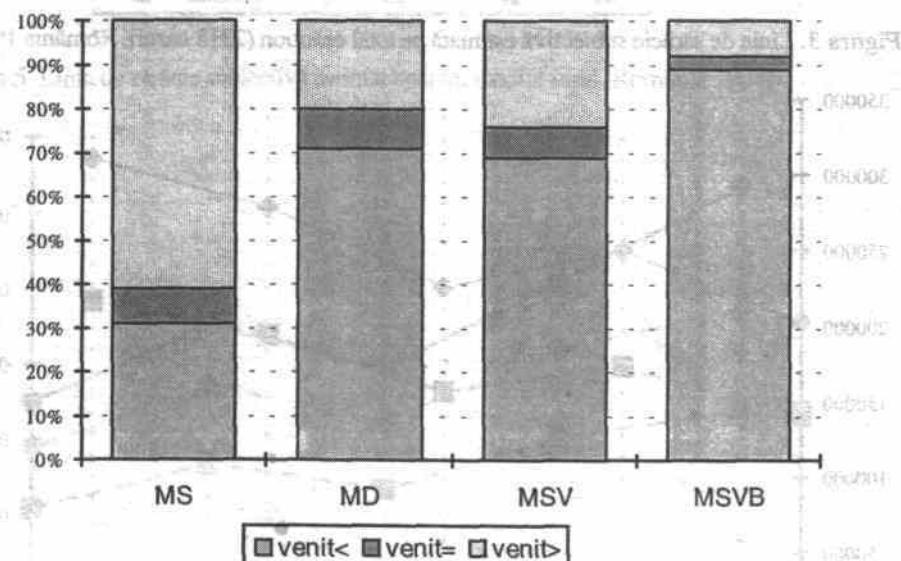

Figura 2. Evoluția variabilei RAPORT (venit total/minim de decență) în cadrul decilelor (România 1994)

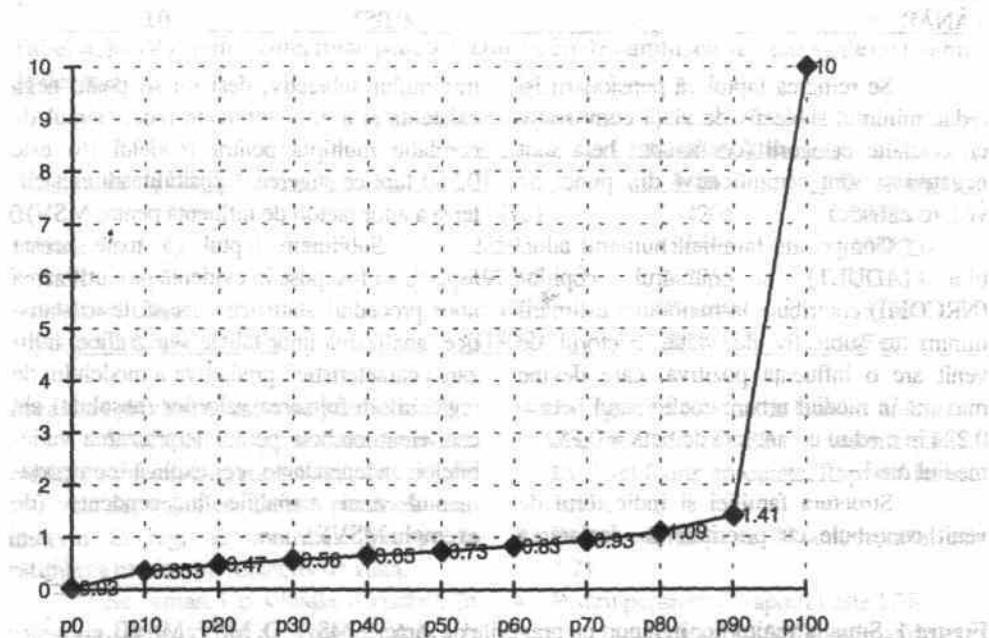
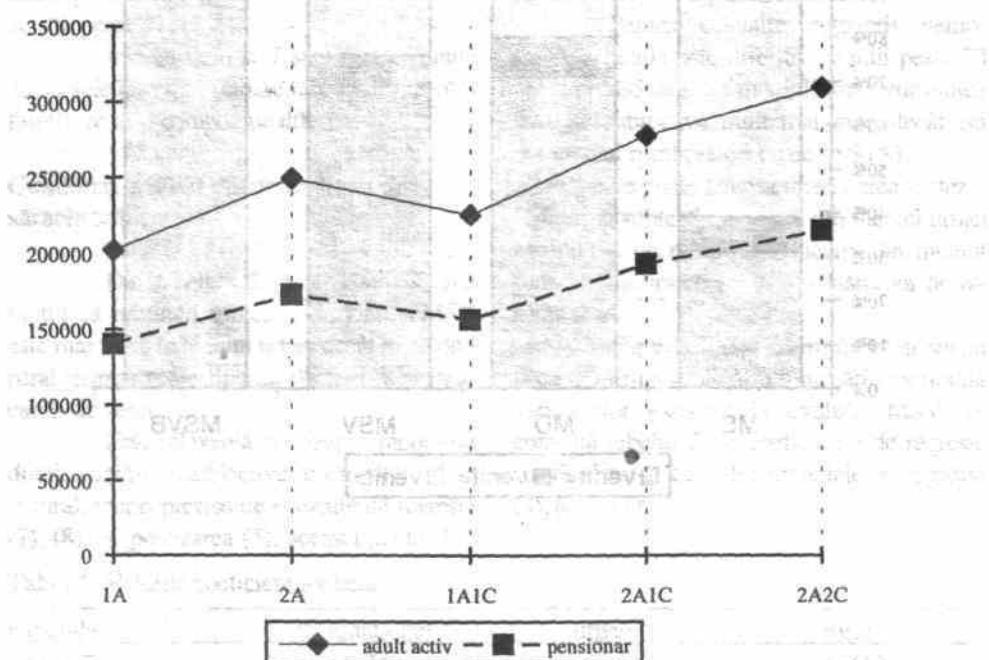

Figura 3. Linia de sărăcie subiectivă estimată pe total eșantion (2318 cazuri, România 1994)

STUDIU CONCEPTULUI DE SĂRĂCIE SUBIECTIVĂ

Figura 4. Linia de sărăcie subiectivă estimată pentru mediul urban (România 1994)

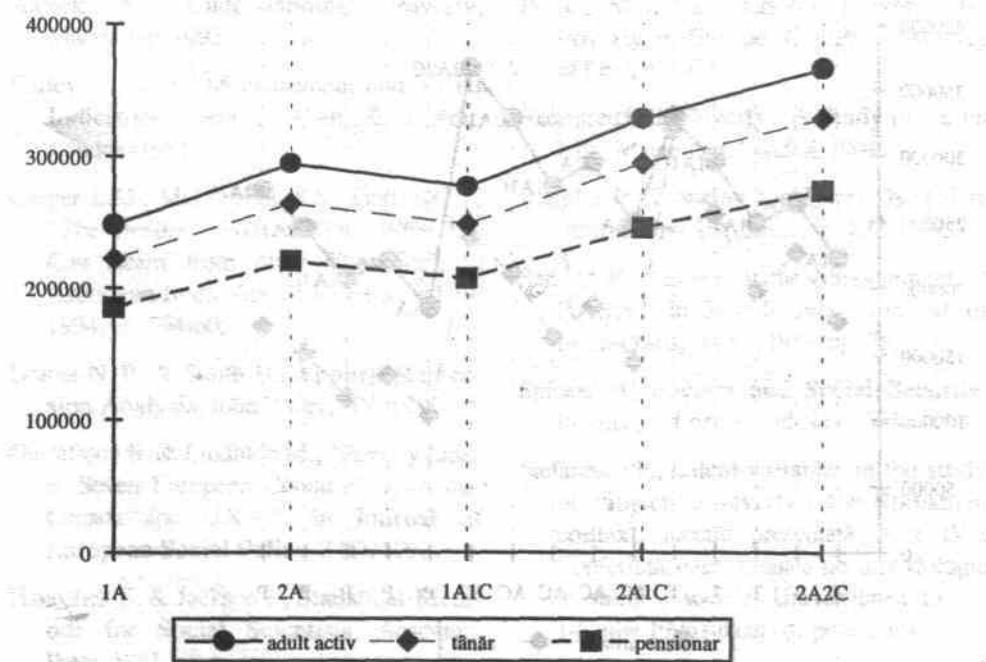

Figura 5. Linia de sărăcie subiectivă estimată pentru mediul rural (România 1994)

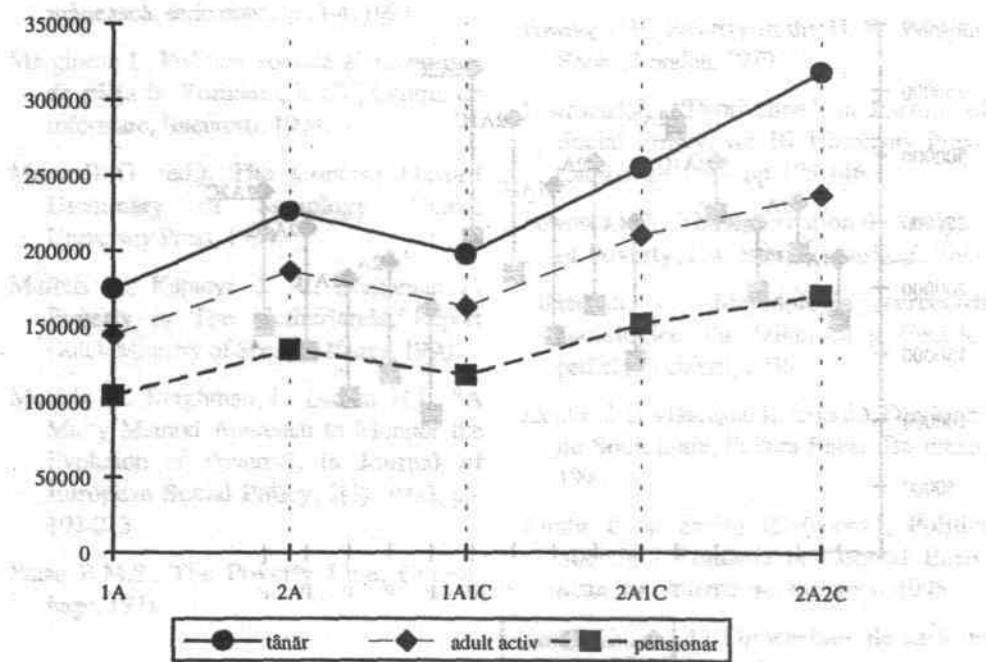
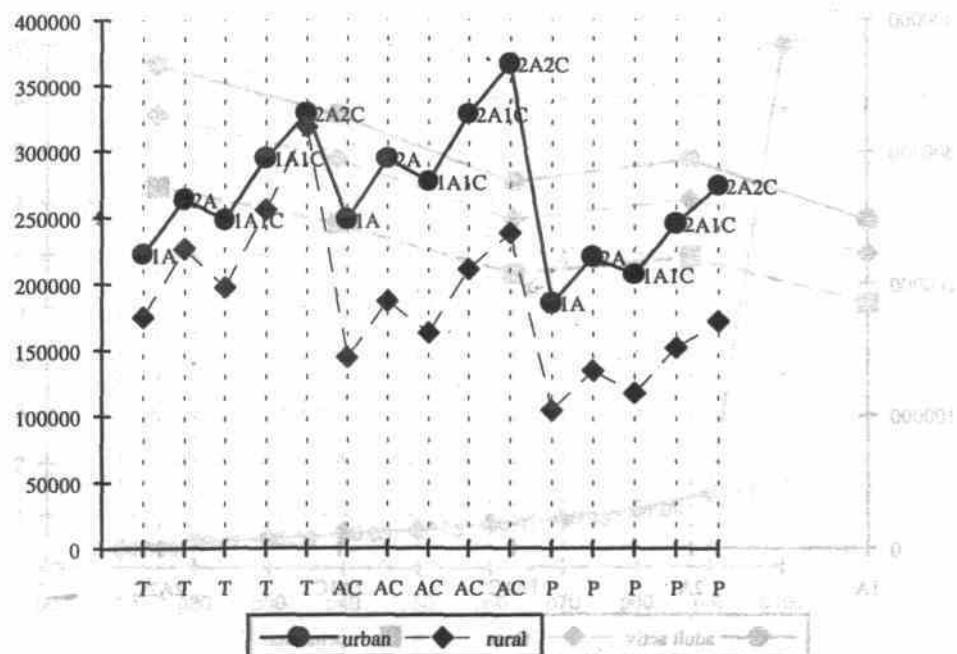
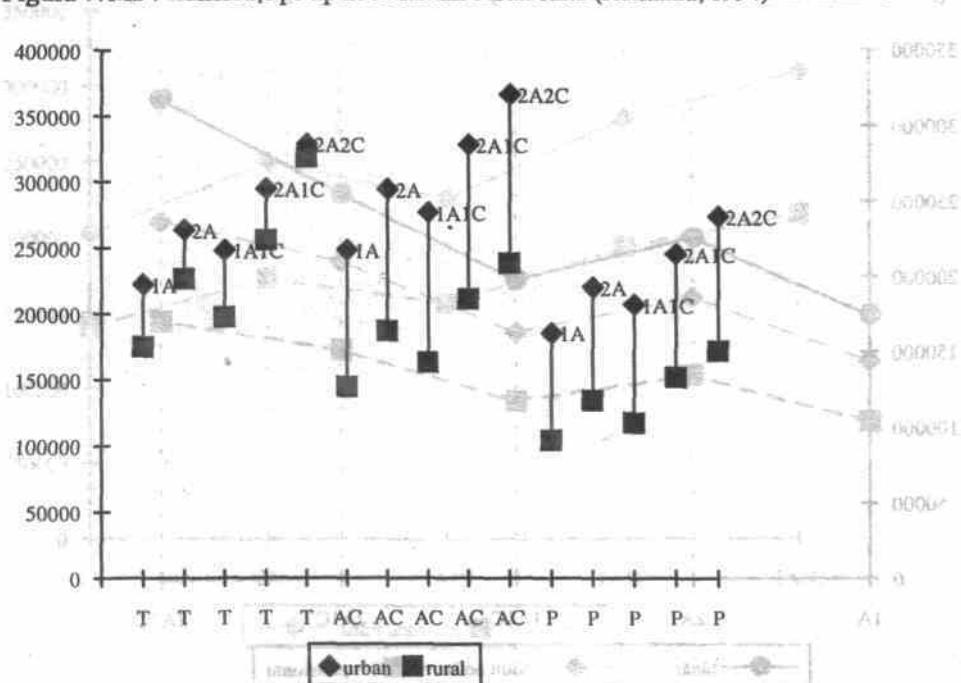

Figura 6. Linii de sărăcie subiectivă estimate (T - tineri, AC - activi, P - pensionari)**Figura 7. MSV - diferențe pe tipuri de familii urban-rural (România, 1994)**

STUDIUL CONCEPTULUI DE SĂRĂCIE SUBIECTIVĂ

Note și bibliografie

- Alcock P., *Understanding Poverty*, Macmillan, 1993.
- Carley M., *Social Measurement and Social Indicators*, George Allen & Unwin, London, 1981.
- Casper L.M., McLanahan S.S., Garfinkel I., "The Gender - Poverty Gap: What We Can Learn from other Countries", în *American Sociological Review*, vol 59, 1994, pp. 594-605.
- Draper N. R. & Smith H., *Applied Regression Analysis*, John Wiley, NY, 1981.
- Gustafsson B. & Lindblom M., "Poverty Lines in Seven European Countries, Australia, Canada and U.S.A.", în *Journal of European Social Policy*, 3 (1), 1993.
- Hanushek E. & Jackson J., *Statistical Methods for Social Scientists*, Academic Press, 1981.
- Mărginean I. & Socol Gh., "Calitatea vieții în perioada de tranziție, în *Sociologia Românească*, serie nouă, nr. 3-4, 1991.
- Mărginean I., *Politica socială și economia de piață în România*, ICCV, Centrul de Informare, București, 1994.
- Marshall G. (ed.), *The Concise Oxford Dictionary of Sociology*, Oxford University Press, 1994.
- Muffels R., Kapteyn J. A., Berghman J., *Poverty in The Netherlands*, Report Dutch Ministry of Social Affairs, 1990.
- Muffels R., Berghman J., Dirven H.J., "A Multy Method Approach to Monitor the Evolution of Poverty", în *Journal of European Social Policy*, 2(3), 1992, pp. 192-213.
- Praag B.M.S., *The Poverty Line*, Gravenhage, 1971.
- Praag B.M.S., Hagenaars A.J.M., Wereen H., *Poverty in Europe*, COEPS, University of Leiden, 1971.
- Rowntree B.S., *Poverty - A Study of Town Life*, Macmillan, London, 1901.
- Ruggles P., *Drawing the Line*, The Urban Institute Press, Washington D.C., 1992.
- Sen A. K., "Issues in the Measurement of Poverty", în *Scandinavian Journal of Economics*, vol 81, 1979, pp. 285-307.
- Spicker P., *Poverty and Social Security*, Routledge, London and New York, 1993.
- Stăfănescu P., *Latent variables in the study of subjective poverty - the Romanian context*, lucrare prezentată la a IV-a Conferință internațională de metodologie în științele sociale, Universitatea Essex, 1-5 iulie 1996 (în curs de publicare).
- Townsend P., *The Concept of Poverty*, Heineman Educational Books, London, 1974.
- Townsend P., *Poverty in the U. K.*, Penguin Books, London, 1979.
- Townsend P., "Deprivation", în *Journal of Social Policy*, vol 16, University Press, Cambridge, 1986, pp. 125-146.
- Townsend P., *The International Analysis of Poverty*, Harvester Wheatsheaf, 1993.
- Vlășceanu L., *Metodologia cercetării sociologice*, Ed. Științifică și Encyclopedică, București, 1986.
- Zamfir C. și Vlășceanu L. (coord.), *Dicționar de Sociologie*, Editura Babel, București, 1993.
- Zamfir E. și Zamfir C. (coord.), *Politici Sociale - România în Context European*, Ed. Alternative, București, 1995a.
- Zamfir C. (coord.), *Dimensiuni ale sărăciei* - 1994, Ed. Expert, București, 1995b.